

Structurele aanpassing en boeren die hazelnoten produceren: de politieke economie van een Turks exportgewas

Het Agricultural Reform Implementation Programme (landbouwhervormingsimplementatieprogramma) of ARIP dat tussen 2001 en 2008 is ingevoerd in het kader van een door de Wereldbank gefinancierd structureel aanpassingsprogramma, was bedoeld om de neoliberale hegemonie die zich sinds begin jaren 80 in Turkije had ontwikkeld 'vast te zetten' door de agrarische politieke economie te transformeren. Voor kleine hazelnoot-producenten aan de Zwarte Zee betekende dit een algemene herziening van hun relatie met de staat en met (wereldwijde) kapitalistische markten. Deze transformatie is te zien aan de privatisering van het staatsbedrijf Fiskobirlik en aan de prijsdruk die wordt uitgeoefend door transnationale afnemers van Turkijes enorme hazelnootproductie. Als reactie op deze veranderingen zijn Turkse boeren in verzet gekomen tegen de invoering van het ARIP.

In dit onderzoek wordt nagegaan waarom het verzet van boeren in de Zwarte Zee-regio tegen het landouwhervormingsprogramma en de uiteindelijke gevolgen ervan beperkt is gebleven. In tegenstelling tot onderzoek dat zich richt op de staat, op de rol van staatsinstellingen of op de samenleving, is hier een benadering gekozen waarbij de interactie tussen de staat en de samenleving wordt onderzocht. Uit een historische benadering waarin agency centraal staat en op basis van kwantitatieve en kwalitatieve data blijkt dat noch instellingen noch individuen het resultaat van de strijd bepalen. Zowel de strijd als het resultaat ervan wordt beïnvloed door de bredere structurele logica van machtsrelaties die inherent zijn aan de kapitalistische productiewijze en de specifieke kenmerken van de relaties tussen staat en samenleving – in dit geval in Turkije.

Boeren die hazelnoten produceren zijn op uitgebreide schaal politieke coalities aangegaan met diverse sociale groepen bij hun pogingen om zich te verzetten tegen het ARIP, waarbij ze een 'nationalistisch blok' vormden dat eiste dat de staat ingreep in de marktmechanismen die de hazelnootprijs bepalen. Deze coalitie heeft enkele successen geboekt, bijvoorbeeld door de staat te dwingen om een instelling in het leven te roepen die een gesubsidieerde inkoopprijs vaststelde, en de coalitie heeft een cruciale rol gespeeld in de strijd tegen het neoliberale staatsproject in Turkije. Desondanks bleef de staat proberen om de handelscoöperaties te domineren, zelfs nadat de overheid zich zogenaamd had teruggetrokken uit de markt. Zo is het bedrijf Fiskobirlik dat tijdens de hervorming een hogere prijs voor de hazelnootproducenten wilde bedingen bijvoorbeeld nog steeds uitgesloten van het hazelnootproductieproces. Daarnaast bleken hazelnootproducenten slechts tijdelijk een groter deel van de exportprijs per eenheid te krijgen en zijn deze hazelnootboeren nog steeds arm.

Hoewel groepen boeren er goed in geslaagd zijn om coalities te vormen met verschillende groeperingen die tegen de neoliberale transformatie van de Turkse landbouw in het bijzonder en structurele aanpassingsprogramma's in het algemeen waren, blijkt uit de analyse van sociale relaties in dorpen dat hazelnootproducenten gevangen zitten in dominante vormen van politieke verbanden en dat ze nog lang geen onafhankelijke sociaal-economische en politieke actoren zijn.

Trefwoorden: Boerenstrijd, populisme, structurele aanpassingsprogramma's, landbouwhervorming, relaties tussen staat en samenleving, Turkije.